

Jagodziński, Zygmunt K.

"Bekker i Rauscher" : warszawska spółka rusznikarska z pierwszej połowy XIX wieku : (przyczynek do dziejów rusznikarstwa warszawskiego)

Muzealnictwo 35, 69-79

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„BEKKER I RAUSCHER” WARSZAWSKA SPÓŁKA RUSZNIKARSKA Z PIERWSZEJ POŁOWY XIX WIEKU (Przyczynek do dziejów rusznikarstwa warszawskiego)

Niezwykle interesujące są dzieje rusznikarstwa warszawskiego minionego stulecia. Pomimo braku źródeł archiwalnych (w tym ksiąg cechowych), pewną część informacji napotykamy w obszarach rzadko wykorzystywanych, którymi są m.in.: taryfy miejskie¹, księgi adresowe, skorowidze mieszkańców², czy różnego rodzaju przewodniki³. Pojawiające się (od ok. połowy XIX w.) coraz częściej w ówczesnej prasie codziennej, kalendarzach⁴ czy wydawnictwach periodycznych — reklamy⁵ (fot. 1) i anonse, dzisiaj stają się często jedynym i niezbędnym wsparciem dla historyka i badacza przedmiotu. Już przy pobieżnym ich przejrzeniu, z niemalym zdziwieniem stwierdzamy, że w ubiegłym wieku w Warszawie pracowało blisko osiemdziesięciu rusznikarzy (dawniej puszkarzy)⁶. I tu rzecz zadziwiająca. Popyt na broń palną był dość powszechny w zaborze rosyjskim. Dość powiedzieć, iż w stolicy „Kraju Priwisljańskiego” sprzedawano ją legalnie i bez ograniczeń. Paradoxem zaś było to, że niemal równocześnie każdy najmniejszy powód był wystarczający, aby bez specjalnego sądu, znaleźć się wśród zesłanych, lub w kopalniach Uralu.

Co zatem sprawiło, iż tak wielu rzemieślników owej profesji „puszkarskiej”, niezależnie od pochodzenia czy wyznania, właśnie tu odnalazło swoje miejsce? Dodać należy, że obok majstrów i czeladników cechowych, znaleźli się także stanowiący liczną grupę wytwórcy konsensowi.

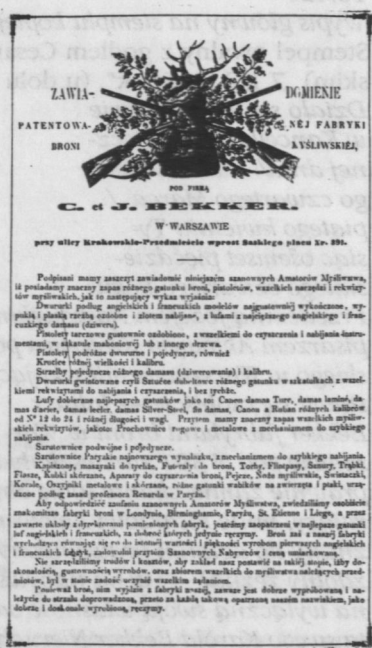
Dwie fundamentalne reformy wojska przeprowadzone przez króla Stanisława Augusta, ta z roku 1776, a nade wszystko druga z lat Sejmu Wielkiego (1788-1791), jako pierwsze utorowały drogę fachowcom cudzoziemskim.

Ożywienie gospodarcze i rozwój miasta, znacznie wpłynęły na rozwinięcie się wszelakiego rzemiosła metalowego, głównie za przyczyną wprowadzenia kolejnych ustaw i dekretów.

W dobie Księstwa Warszawskiego, niewątpliwym krokiem na drodze rozkwitu wielu rzemiosł, stał się dekret z 19 grudnia 1807 roku. Stworzył kolejną szansę dla przybysza z innych krajów, udzielając mu wielu ulg podatkowych i wojskowych, [...] który by się zasłużył krajowi, który by mu poświęcał talent, wynalazki lub przemysł użyteczny [...].

Minęły dwa lata. 24 marca 1809 r. pojawiła się ustawa znosząca dotychczasowe świadczenia braci rzemieślniczej, na rzecz swych konfraterni. Owa ustawa sejmowa ograniczała wydatnie dotychczasową rolę kontuberni. Specjalnym zaś dekretem z dnia 18 lipca 1810 r., objęto takimiż wolniznami wędrują-

cych czeladników, pragnących uzyskać prawa majstrów cechowych. Kontynuując drogę przemian, ledwo powstałe w roku 1815 Królestwo Polskie, podjęło dalsze przedsięwzięcia w tym zakresie. Aby pozyskać nowych majstrów cudzoziemskich, namiestnik Królestwa 2 marca 1816 r. ogłosił prawo, na mocy którego przysługiwał im wolny wjazd oraz możliwość osiedlania się i kontynuacji pracy w wybranym zawodzie. Towarzyszyły temu liczne przywileje i udogodnienia. Nie szczędzono też wysiłku, aby dotychczasowe ustawodawstwo cechowe zreformować. Nowe organizacyjno-prawne przepisy uchwalono i wprowadzono na obszarze Królestwa z dniem 31 grudnia 1816 roku. Informowała o tym wydarzeniu „Gazeta Warszawska”⁷, a „Dziennik Praw” w roku

1. Jedna z pierwszych reklam warszawskiej firmy rusznikarskiej „C. et J. Bekker”, która ukazała się w roku 1854 w *Kalendarzu Warszawskim*

1. Une des premières publicités de la firme arquebusiere varsoivienne „C. et J. Bekker”, publiée en 1854 dans le *Calendrier Varsovien*

1819, ogłosił je drukiem. Głównym celem owego postanowienia było [...] uporządkowanie rzemiosł, kunsztów i profesji w Królestwie Polskim [...]. Tak więc pierwsze reformy stanisławowskie, a przede wszystkim ustawa z 1816 r., otworzyły przybyšom „braci puszkarskiej” drogę do stolicy⁸.

Rusznikarze warszawscy nie doczekali się jeszcze swojej monografii, ani też opracowań poszczególnych warsztatów. Nieliczne o nich wzmianki znaleźć można w opracowaniach z historii wojskowości, w dziejach uzbrojenia i rzemiosła oraz pracach popularno-naukowych⁹. Równie wyrwykowe informacje, zawarte są w katalogach muzealnych lub artykułach przyczynkarskich¹⁰. Niewiele także ostało się dowodów materialnych, z powodu minionych wojen i przeróżnych zawirowań historycznych, jakim ulegało miasto. Dlatego powstałe uwarunkowania nakazują nieco inaczej spojrzeć na każdy ocalały przedmiot a także dokument, nawet najskromniejszy.

Spośród garstki poloniców rozproszonych po muzeach europejskich, bodaj najmniej liczną grupę stanowi broń palna. Tym większą wzbudza w nas uwagę, bowiem są to egzemplarze wyborne, wykonane przez najwybitniejszych polskich rusznikarzy, także warszawskich, minionego okresu. Mogły przekonać o tym, wybrane i wystawione przykłady oręża w Zamku Malborskim¹¹. Wszystkie związane z historią i kulturą Rzeczypospolitej. Cała prezentowana kolekcja, wypożyczona została w swej najliczniejszej re-

16.421

Wypis główny na stemplu kopiejek siedem i pół pod datą aktu dla Karola Bekker wydano Stempel owalny z godłem Cesarstwa Rosyjskiego z dwujęzycznym napisem: (u góry w języku rosyjskim) „7 1/2 kopiejek”, (u dołu słownie w języku polskim) „kopiejek siedem i pół”

Działo się w Warszawie
w Kancellarii Hipotecznej
dnia: dwudziestego
czwartego Marca: /
piątego kwietnia Ty-
siąc ośmset pięćdzie-
siątego czwartego Roku.

Przedemną Józefem Noskowskim
pisarzem Aktowym Królestwa pol-
skiego w Warszawie mieszkającym
stawił się osobiście — Juliusz
Bekker fabrykant broni w War-
szawie pod N 391 zamieszkały i
prawnie zamieszkanie sobie obie-
rający, mnie Pisarzowi Aktowemu
znany do działań prawomocnych
zdolny zeznał: — iż on nabywszy
na wyłączną swoją własność od bra-
ta swego Karola Bekker Nierucho-
mość Warszawską N — 2850 za po-
średnictwem kontraktu kupna i
sprzedaży w dniu dzisiejszym w
Księdze Wieczystej rzeczonyj Nie-
ruchomości zawartego, i będąc
w tymże kontrakcie pokwitowa-
nym przez brata swego Karola
Bekker, z odebrania całkowitej
resztującej summy szacunkowej

Zp.: Sto czterdzieści tysięcy albo Ru-
bli srebrnych Dwadzieścia ieden

prezentacji po raz pierwszy ze zbiorów Petersburskiego Ermitażu.

To wspaniałe i niezapomniane wydarzenie, uświadomiło nam po raz kolejny, iż rodzime rzemiosło rusznikarskie XIX w. nie odbiegało poziomem od europejskiego. Dowodnie świadczą o tym m.in. wystawione dwie strzelby kapiszonowe, godne cesarskiego dworu, wykonane w warszawskiej firmie „Bekker i Rauscher”.

Głównym założycielem i jej szefem, był cechowy mistrz rusznikarski, Karol August Bekker. Urodzony 30 VI 1805 r. w Poznaniu, ewangelik, w Niemczech szkolił się w swym kunszcie. W roku 1826 otworzył w Warszawie — na Pradze, swój pierwszy i zapewne niewielki jeszcze warsztat rusznikarski. Po kilku latach, około roku 1830, przeniósł go na Krakowskie Przedmieście 391 (vis a vis Placu Saskiego), gdzie rozpoczął swoją działalność już pod szyldem „fabryka broni palnej”¹². Pierwszym współpracownikiem K. Bekkera został jego brat Juliusz Edward Bekker¹³ (fot. 2) urodzony około 1807 r. w Poznaniu¹⁴, także rusznikarz i także ewangelik.

Napis główny nadawany
Kancelarii Hipotecznej
dnia: 20 Marca 1854
Bekker i Rauscher

16.421.

Przedemną Józefem Noskowskim
pisarzem Aktowym Królestwa pol-
skiego w Warszawie mieszkającym
stawił się osobiście — Juliusz
Bekker fabrykant broni w War-
szawie pod N 391 zamieszkały i
prawnie zamieszkanie sobie obie-
rający, mnie Pisarzowi Aktowemu
znany do działań prawomocnych
zdolny zeznał: — iż on nabywszy
na wyłączną swoją własność od bra-
ta swego Karola Bekker Nierucho-
mość Warszawską N — 2850 za po-
średnictwem kontraktu kupna i
sprzedaży w dniu dzisiejszym w
Księdze Wieczystej rzeczonyj Nie-
ruchomości zawartego, i będąc
w tymże kontrakcie pokwitowa-
nym przez brata swego Karola
Bekker, z odebrania całkowitej
resztującej summy szacunkowej

2. Pierwsza strona „aktu sprzedaży posesji”, którą Juliusz Bekker nabył w 1854 r. od swego brata Karola.
2. La première page de „L'acte de la vente de la possession” achetée en 1854 par Julius Bekker de son frère Charles.

tysięcy wynoszącej, gdy wszakże takowej stawiający przy kontrakcie nie wyliczył, zatem aktem niniejszym przyznaje za należną od siebie temuż bratu swojemu Karolowi Bekker prostym rzetelnym i niczem nie zaprzeczonym długiem takąż samą sumę Zp: Sto czterdzieści tysięcy albo Rubli: Dwadzieścia ieden tysięcy, — którą zabezpieczając w ogólności na całym swoim majątku tak ruchomym jak i nieruchomym obowiązuje się oddać i zapłacić wierzycielowi swojemu w monecie grubej srebrnej kurs w kraju mającej z wyłączeniem wszelkich papierów i papierowych pieniędzy przymuszony nawet kurs mieć mogących niezawodnie za lat trzy od daty dzisiejszej do czasu zaś iej zapłaty uiszczając procent w półrocznych ratach z góry, wszystko pod exekucją

**

sądową wprost z niniejszego aktu wypływającą której się wyraźnie poddaje. —

Akt niniejszy zdziałany przeczytany i podpisany został w obec świadków Jont Bukowskiego i Piotra Leśniewskiego obywateli krajowych prawne przymioty mających w Warszawie zamieszkałych, — do którego stanął szacunkowy stawający na Rubli Dziesięć kop: pięćdziesiąt siedem i pół opłacił. —

podpisy uczestników

/—/ Juliusz Bekker

/—/ Jont Bukowski

/—/ Piotr Leśniewski

/—/ Jont Bukowski

/—/ Józef Noskowski (pisarz aktowy)

Początkowo K. i J. Bekkerowie byli typowymi „retaillerami”, ich wyroby składały się więc z części sprowadzanych z renomowanych wytwórni europejskich, głównie z Belgii, Francji i Anglii. W niedługim też czasie zdobyli sobie klientelę, nie tylko warszawską, a odbiorcami ich wyrobów stali się rozmiłowani w łowiectwie bogatsi mieszcianie i arystokraci z całego Królestwa i imperium rosyjskiego. Znakomicie zorganizowany warsztat-fabryka rozrastała się, osiągając szeroki rozgłos i powodzenie materialne. Widząc to K. Bekker w połowie roku 1837, przyjął do swojej firmy znakomitego rusznikarza, Fryderyka (Friedrycha) Rauschera. Już w roku następnym ów-

czesna prasa informowała („Kurier Warszawski” 1838, nr 65), że „Niżej Podpisani przekonani z doświadczenia iż Fabryka na większą stopę urządzona z wielkimi dogodnościami, najlepiej zadowolnić może Interesentów, mają zaszczyt zawiadomić Szanownych miłośników polowania, iż założyli fabrykę Broni pod firmą Bekker et Rauszer przy Krakowskim Przedmieściu Nr 391, na przeciw Saskiego Placu. Nadmieniamy zarazem, iż rozmaitego rodzaju bronią podług francuzkich i angielskich modeli po rozmaitych cenach służyć mogą. Pochlebając sobie niżej podpisani, iż znaczne zamawianie i odbyć mieć będą, gdyż się we wszystko co do myślistwa należy zaopatrzyli, a starać

Juliusz Bekker
Jont Bukowski
Piotr Leśniewski
Józef Noskowski

się będą zawsze iak najdokładniej i najspieszniej wszelkie żądania i zamówienia uskuteczniać. K. Bekker. F. Rauszer." Tu właśnie znalazło także zatrudnienie kilkunastu już wówczas czeladników.

Wysoka jakość wyrobów spowodowała zapewne, kolejną zmianę nazwy zakładu na: „Królestwa Polskiego, patentowana fabryka Broni myśliwskiej... Bekkera i Rauschera...".

W roku 1840 K. Bekker i F. Rauscher podpisali kontrakt¹⁵, który legalizował dotychczasową spółkę. Oto ów „kontrakt”.

Nr 2302

Stempel okrągły z godłem Cesarstwa Rosyjskiego z napisem w języku polskim:

(u góry) Groszy piętnaście

Główny wyciąg na stemplu ceny Złotych trzydzieści dwa wydany dla Karola Becker

Działo się w Warszawie w Kancellaryi Ziemiańskiej Guberni Mazowieckiej dnia drugiego, czternastego Września Tysiąc ośmset czterdziestego roku.

Przedemną Wojciechem Trojanowskim Rejentem Kancellaryi Ziemiańskiej Guberni Mazowieckiej w Warszawie pod Numerem 2242 mieszkającym w obec świadków niżej wymienionych prawem wymaganym przymioty posiadających, stanąwszy obojście znani mi z osób i zdolności działania:

1. Karol Becker Fabrykant Broni w Warszawie pod N 391 mieszkający i prawne zamieszkanie obierający z jednej —
 2. Fryderyk Rauszer także Fabrykant również pod N 391 w Warszawie zamieszkały i prawne zamieszkanie obierający z drugiej strony —
- zawarli pomiędzy sobą Kontrakt Współki pod następującymi warunkami:

Artykuł I^{szly}

Karol Becker i Fryderyk Rauszer prowadząc tu w Warszawie Fabrykę wyrobu broni od lat dwóch i pół wtey mierze wnieśli w równych częściach nakłady, przemysł, oraz pracę którego zakładu obecny stan wynosi ogólną sumę Złotych polskich sześćdziesiąt trzy tysiące dwieście pięć groszy dwadzieścia dwa a to podług sporządzonego pod dniem pierwszym Lipca

Lipca roku bieżącego wykazu jako to: —

a. Broń palna dubeltowa. —

1. Dziesięć sztuk dubeltówek po Złotych pięćset pięćdziesiąt —
2. Szesnaście sztuk dubeltówek po Złp czterysta
3. Szesnaście sztuk dubeltówek różnej ceny
- b. Broń dalsza. —
4. Trzydzieści ośm sztuk gotowych reparaowanych Broni i pistoletów różnej wartości wogóle czyni —
- c. Broń palna, Dubeltówki nieukończone. —

2302.
Dział się w Warszawie w Kancellaryi Ziemiańskiej Guberni Mazowieckiej dnia drugiego, czternastego Września Tysiąc ośmset czterdziestego roku.

Przedemną Wojciechem Trojanowskim Rejentem Kancellaryi Ziemiańskiej Guberni Mazowieckiej w Warszawie pod Numerem 2242 mieszkającym w obec świadków niżej wymienionych prawem wymaganym przymioty posiadających, stanąwszy obojście znani mi z osób i zdolności działania:

1. Karol Becker Fabrykant Broni w Warszawie pod N 391 mieszkający i prawne zamieszkanie obierający z jednej —
2. Fryderyk Rauszer także Fabrykant również pod N 391 w Warszawie zamieszkały i prawne zamieszkanie obierający z drugiej strony —

zawarli pomiędzy sobą Kontrakt Współki pod następującymi warunkami:

Artykuł I^{szty}
Karol Becker i Fryderyk Rauszer prowadząc tu w Warszawie Fabrykę wyrobu broni od lat dwóch i pół wtey mierze wnieśli w równych częściach nakłady, przemysł, oraz pracę którego zakładu obecny stan wynosi ogólną sumę Złotych polskich sześćdziesiąt trzy tysiące dwieście pięć groszy dwadzieścia dwa a to podług sporządzonego pod dniem pierwszym Lipca

3. Pierwsza strona aktu „współki” zawartego w roku 1840 pomiędzy Karolem Bekkerem a Fryderykiem Rauscherem.
3. La première page de l'acte de la société, conclu en 1840 entre Charles Bekker et Frédéric Rauscher.

Zp 5.500.-

Zp 6.400.-

Zp 4.610.-

Zp 3.407.-

5. Dziewiętnaście sztuk Dubeltówek w różnych cenach ogółem —
6. Dwadzieścia dziewięć sztuk pistoletów i Kruciczek ukończonych po Złoty pięćdziesiąt siedm groszy ośm
7. Ośmnaście sztuk Luf do fuzy dubeltowych i pistoletów
8. Sto trzydzieści dwie sztuk jakoto: pięćdziesiąt jeden par zamków i ośmdziesiąt jeden sztuk garniturów, razem —
9. d. Myśliwskie narzędzia razem przytem, małe sztuki należące do broni, graycary, formy do luf itp.
10. Trzysta ośmdziesiąt cztery sztuk niewyprowionych osad z drzewa orzechowego po Złoty dwa groszy piętnaście
- e. Naczynia do warsztatu. —
11. Szesnaście sztuk szrubsztaków w dobrym stanie —

Zp. 3.399.-

Zp. 1.660. g 22

Zp. 1.464.-

Zp. 2.083.-

Zp. 2.076.-

Zp. 960.-

Handwritten inventory list of weapons and tools, numbered 1 to 11, with corresponding prices in Złoty (Zp.).

Na marginesie po lewej stronie inicjały:
podpisane przez:

Karola Bekkera — K.B.

Fryderyka Rauschera — F.R.

Jana Wierzbickiego — J.W.

Mikołaja Wróblewskiego — M.W.

Wojciecha Trojanowskiego — W.T.

Stempel okrągły z godłem Cesarstwa Rosyjskiego z napisem w języku polskim: (u góry) Groszy piętnaście

Dwa kowadła — Miec — Tokarnia — Maszyna do świdrowania wraz z małym warsztatem, pilnikami, dłótkami itp.

f. Meble rozmaite. —

12. Zegar włożonych ramach. —

13. Dwa obrazów myśliwskich włożonych ramach po Złp 40.

14. Cztery szaf z których trzy wielkie a jedna do wzorów myśliwskich po Złp Sto dwadzieścia —

15. trzy Szafki małe af: 25

16. Dwa jesionowe Stoliki af: 20

17. Cztery skrzynie do wyprzedawania drobnych rzeczy zjesionowego drzewa ag: 15

18. Trzy sztuki Zablbank i Biórko do pisania

19. Stół okrągły i stołków pięć

20. Dwa Zwierciadła włożonych ramach af: 30

21. Cztery firanek do okien af: 15

22. Jelenia głowa —

23. Lampa

24. Wielki Szydł zblachy —

25. Cztery Łóżek kompletnych dla robotników af 50.

g. Gotowizna —

26. w Gotowiznie zdniem 1 Lipca 1840 r. znajduje się Zp 4.230.-

Zp 2.000.-

Zp 120.-

Zp 80.-

Zp 480.-

Zp 75.-

Zp 40.-

Zp 60.-

Zp 150.-

Zp 60.-

Zp 60.-

Zp 60.-

Zp 40.-

Zp 20.-

Zp 150.-

Zp 200.-

Handwritten inventory list of furniture and other items, numbered 12 to 25, with corresponding prices in Złoty (Zp.).

5. Trzecia strona aktu „współki” — meble i przedmioty różne.

5. La troisième page de l'acte de société — les meubles et les objets différents.

b. w Towarach. —

27. w Towarach gotowiźnie i wekslach
nadesłanych znajduje się summa
i. Aktywa.-

28. Na długach stosownie do Książki
utrzymywanej —
w Ogóle

Wyraźnie Złotych polskich sześćdziesiąt trzy tysiące
dwadzieścia pięć groszy dwadzieścia dwa.

Artykuł 2

Stawający Becker i Rauszer, pomienionym
nakładem, przemysłem i pracą nadal zakład
wyrabiania Broni prowadzić będą; w tym
celu wszystko co rachunkiem powyższym
wykazano, wnosząc do wspólki deklarują,
że wartość broni, części jej, materiały wszel-
kie Sprzęty, oraz gotowizna i Aktywa na-
leżą do Kontraktujących i stanowią ich wspól-
ną wrównych połowach własność; przyczem
wyjaśniają, że wyrobiona Broń oszacowana
jest jak ją każdego czasu sprzedać można;
Broń myśliwska i części do niej należące
podane są jak rzeczywiście kosztują, a na
meble podług terażniejszej ich wartości sza-
cunek położony zostaje; towary wreszcie,
które nadesłane bądź mają ustanawiają
się na sumę netto Złotych polskich ośm-
naście tysięcy sześćset trzydzieści cztery.
Długi

Długi zaś lub jakiekolwiek bądź wypłaty
do daty dzisiejszej nikomu nieprzypadają.

Artykuł 3.

Kontrakt wspólki niniejszy początek swój
bierze od pierwszego Lipca roku bieżącego
i trwać będzie do czasu nieograniczonego,
a wszelki zysk lub strata przypadną w
równych połowach dla obu stron Kon-
traktujących — gdyby zaś która z tychże stron
rozłączyć się zamierzała, czyli odstąpić od
wspólki, otem urzędowanie pół rokiem
naprzód, jedną drugą zawiadomić po-
winna, dla dopełnienia ostatecznego
obrachunku, podziału zyskiem lub stratą
i dla odebrania tego co każdemu przypadnie. —

Artykuł 4.

Na przypadek jeżeliby jedna ze stron kon-
traktujących popadła w chorobę na czas krótki,
lub najdłuższy, będzie obowiązkiem drugiej
strony przy zdrowiu zostającej wspólki do-
trzymać, fabrykę prowadzić, warsztatu do-
głądać, Książki przychodu oraz rozchodu
z akuracnością i rzetelnością prowadzić tak,
aby interes wspólki szkody lub uszczerbku
nieponiósł — a wrazie śmierci jednego ze
wspólników, Żona i sukcesorowie po nim pozostali

pozostali weydują wprawą z tego Kontraktu
wynikające niezaniebają z swej strony

Zp 18.634.-

Zp 1.339.-

Zp: 63.205g22

6. Два медале призначне фирме „Bekker i Rauscher” za uczest-
nictwo i wystawioną broń na wystawach w Warszawie i Mosk-
wie.
6. Deux medailles décernées à la firme „Bekker et Rauscher” pour
la participation et pour des armes présentées aux expositions
à Varsovie et à Moscou.

nadal prowadzenie fabryki tej wyrobów Broni, a gdyby to dopełnieniem bądź niemogło na ten czas współka ustanie jak nastąpi podział masy z wydaniem połowy na rzecz Żony i sukcesorów. —

Artykuł 5.

Księga przychodu i wydatków fabrycznych będą na przemian Kontraktujących miesięcznie prowadzone i przy końcu miesiąca regularnie obszlusowane, gdy zaś jaki defekt okazał się w kasie, za to utrzymujący Książki jest odpowiedzialny i takowy defekt wnieść do Kasy jest obowiązany. —

Artykuł 6.

Wszelkie nabycie materiałów do wyroku Broni i samej fabryki służących jak również wystawianie Weksłów, Rewersów, Zaciąganie długów, lub zawieranie umów następować powinno za wzajemnym porozumieniem się obu Kontraktujących i jeżeliby temu który z nich uchybił, przez to wyrządził jakkolwiek szkodę lub stratę wspólnie przynoszącą i sam za nic zszego majątku będzie odpowiedzialny

odpowiedzialny, a mianowicie bezpieczeństwo na połowie w spółce zostającej zapewnia i zapisuje. —

Artykuł 7

Kontrakt powyższy stawiający we wszystkim dotrzymać przyrzekaia i Zrzekaia się wszelkich wybiegów Aktowi temu przeciwnych. —

Poczem akt niniejszy Zeznającym przeczytany, przez nich przyjęty i wraz zenną Rejentem i świadkami M. Janem Wierzbickim Obrońcy Sądowym pod N 405, i Mikołajem Wróblewskim pod N 1885 w Warszawie mieszkającymi podpisany został. —

Podpisy kontraktujących i świadków:

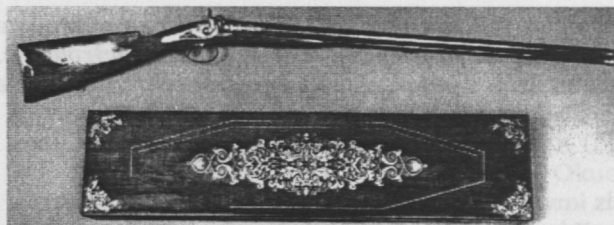
/-/ Karol Bekker

/-/ Friedrich Rauscher

/-/ Jan Wierzbicki

/-/ Mikołaj Wróblewski

/-/ Wojciech Trojanowski (Rejent)

7. Dubeltówka kapiszonowa, myśliwska firmy „Bekker i Rauscher”, wykonana w roku 1840 oraz puzdro do niej. Broń grawerował Karol Wister. Sygnatura: „Bekker & Rauscher à Varsovie”, dł. cał. 117,2 cm, dł. luf 77,3 cm., kal. 18,4 mm (Nr inw. Z.O. 38 Ermitaż).
7. Le fusil à deux coups au capuchon, de chasse, de la firme Bekker et Rauscher, 1840 avec la boîte. L'arme a été gravée par Charles Wister. Signature: „Bekker & Rauscher à Varsovie”, la longueur entière 117,2 cm, longueur de canon 77,3 cm, calibre 18,4 mm (No de l'inventaire Z.O. 38 Ermitage).
8. Plakietka trójjęzyczna z puzdra do dubeltówki firmy „Bekker & Rauscher” (Nr inw. Z.O. 38 Ermitaż).
8. La plaque en trois langues de la boîte pour le fusil de la firme „Becker & Rauscher” (No de l'inventaire Z.O. 38 Ermitage).

Karol Bekker
Friedrich Rauscher
Jan Wierzbicki
Mikołaj Wróblewski
Wojciech Trojanowski (Rejent)

Godzi się wspomnieć, że Rauscher i obaj bracia Bekkerowie, zamieszkiwali razem (pod nr 391). Wcześniej nieco, przyjęty został do pracy mistrz w swoim fachu — grawer, Karol (Carl) Wister.

Znakomicie czujący rynek, Bekker i Rauscher już w roku 1841, prezentowali swoje wyroby na wystawie przemysłu w Warszawie. Odniesli też pierwszy sukces, otrzymując wyróżnienie w postaci medalu za broń tam wystawianą. W kilka lat później, w roku 1844 na wystawie w Moskwie, zdobyli złoty medal. (fot. 6) W 1845 r. w Warszawie odbyła się kolejna „wystawa plodów przemysłu krajowego”. Wśród wielu znakomitych wystawców, nie zabrakło także kilku

uznanych już firm rusznikarskich, spośród których najbardziej widoczne były Egidiusza Collette'a, Jana Lewińskiego oraz Bekkera i Rauschera. Tak oto pisała o nich ówczesna prasa [...] Sztuka puszkarska wysoko u nas posunięta została, o czém przekonywają znajdujące się na wystawie wyroby pp. Egidiusza Colleta, Bekkera i Rauschera oraz Jana Lewińskiego, wszystkich fabrykantów Warszawskich. [...] Błyszczą od ozdób i znakomite także mają wzięcie, strzelby myśliwskie pp. Bekker i Rauscher, atoli są one po większej części z materiału zagranicznego; na wystawie odznacza się dubeltówka dziwerowana z płasko i wypukło-rzeźbami, przyozdobiona złotem; osada

z figurami złotymi i srebrnymi arabeskami. Piękne są także ich strzelby, na sposób Wersalski wyrobione. Ceny odpowiadają kosztowności przedmiotów, ale nie są dla ogółu przystępne [...]»¹⁶.

9. Para pistoletów kapiszonowych, podróжных firmy „Bekker i Rauscher”, ok. 1850. Sygnatura na płytach (blachach) zamków: „BEKKER & RAUSCHER”, dł. cał. 45 cm, dł. luf 25 cm., kal. 13 mm (Nr inw. Z.O. 363 Ermitaż).

9a. Fragment lufy pistoletu z sygnaturą „BEKKER & RAUSCHER A VARSOVIE”.

9. Une paire de pistolets de voyage à capuchon de la firme „Bekker & Rauscher” environ 1850. Signé sur les plaques des serrures: „BEKKER & RAUSCHER”. La longueur entière 45 cm, longueur du canon 25 cm, calibre 13 mm. (No de l’inventaire Z.O. 363 Ermitage).

9a. Le fragment du canon de pistolet avec la signature: „BEKKER & RAUSCHER A VARSOVIE”.

Zakład „Bekker i Rauscher” rozwijał się pomyślnie, przynosząc coraz większe zyski. Realizował wszelkie zamówienia, wytwarzając równocześnie szeroki asortyment broni, począwszy od tanich pistoletów (króć) przez duelowe do wysokiej klasy „flint” myśliwskich. Potwierdzał to w swym doniesieniu „Kurier Warszawski” z roku 1846 (nr 17), że: *Główny Skład Broni i Fabryka tejże przy ulicy Krak.-Przedmieście, wprost Saskiego Placu, Nro 391. Mamy honor najuprzejmiej zawiadomić PP. Miłośników myślistwa, że dogadzając powszechnym życzeniom, zaopatrziliśmy Skład nasz świeżym transportem najwyborniejszych Luf angielskich i francuzkich, umyślnie obstarowanych; z takiego powodu wszelkim życzeniom tak pod względem różnaitości damasu, iakoteż lekkości, kalibru i długości, iesteśmy w stanie zadość uczynić. Jednocześnie polecamy się teraz iak i dawniej najdoskonalszym asortymentem gotowej Broni myśliwskiej, iako to: Dubeltówek i Poiedynek do szrutu, Dubeltówek i Poiedynek do kuli na grubszego zwierza, Pistoletów celowych, dubeltowych i poiedynczych Pistoletów podróжных, oraz tak zwanych Tercerollek, czyli Krucic, które na rozmaitą cenę w Fabryce naszej są do nabycia. Gdy uszyszkie nasze lufy poczwórnym*

naboim są probowane, i gdy nasza myśliwska iakoteż pistolety do iak najcelniejszego strzału są uregulowane, gdy nadto ceny tutejsze zupełnie równaią się zagranicznym, przeto spodziewamy się, iż wszelkim wymagamom Szano: Publiczności, w zupełności od-

a

b

c

10. Pistolet kapiszonowy, dwulufowy firmy „Bekker i Rauscher”, lata 1840-1850, dł. cał. 29,0 cm., dł. luf 16,5 cm., kal. 15,0 mm (Nr inw. MWP 2300).

10a. Widok zamka lewego z sygnaturą „RAUSCHER”.

10b. Widok zamka prawego z sygnaturą „BEKKER &”.

10c. Fragment lufy pistoletu z sygnaturą „BEKKER & RAUSCHER A VARSOVIE”.

10. Le pistolet à deux canons, à capuchon de la firme „Bekker et Rauscher” (1840-50), longueur entière 29 cm, longueur du canon 16,5 cm, calibre 15 mm (No de l’inventaire MWP 2300).

10a. La vue de la serrure gauche signée „RAUSCHER”.

10b. La vue de la serrure droite signée „BEKKER &”.

10c. Le fragment du canon du pistolet signé „BEKKER & RAUSCHER A VARSOVIE”.

powiemy, a za dobroć wyrobów z pod firmy naszej wychodzących, maiątkiem naszym zaręczamy. Prócz tego posiadamy najrozmaitszy wybór rekwizytów Myśliwskich, iak to: Rogi do prochu i do szrutu, ułatwiające prędkie nabijanie; torby strzeleckie i pa-trontasze; najdoskonalsze myśliwskie trąbki; przyrządy do czyszczenia, nabijania i do wykrecania naboioów; stolki myśliwskie, czapki, bicze, korale, obróżki i sfory, różne rodzaje pistonów, maszynki pistonowe czyli nakładnice; wabiki; najpewniejsze proby prochowe angielskiego i francuzkiego wynalazku. Przyjmuiemy także broń do reparacji lub odmiany iakiejkolwiek części; oraz do uregulowania iak najpewniejszego strzału, ku czemu posiadamy

nowo wynaleziony angielski aparat, i spodziewamy się, iż pod tym względem każdego prawdziwego Znaćcę zadowolić zdołamy. Zaufanie, którem nas Lubownicy myślistwa kraiovi i zagraniczni zaszczycają, są dla nas najpochlebniejszym dowodem, że praca i usiłowania nasze nie są bezskuteczne; my też nawzajem oświadczając im najpoważniejsze dzięki za doznawane względy, poczytuujemy sobie za obowiązek uprzedzić ich, że iak przedtem tak i na przyszłość, akuratność i dokładność wykończenia roboty, będą naszym najpierwszym celem. — Becker et Rauscher.

11. Pistolet kapiszonowy firmy „Bekker i Rauscher”, ok. 1850, dł. cał. 31,5 cm, dł. lufy 20,0 cm, kal. 19,0 mm (Nr inw. MHW 17380).

11a. Fragment lufy pistoletu z puncami wytwórcy lufy – Tallanor (Ripoll–Hiszpania), ok. 1870.

11b. Widok zamka z sygnaturą: BEKKER & RAUSCHER À VARSOVIE.

11. Le pistolet à capuchon de la firme „Bekker i Rauscher”, environ 1850, longueur entière 31,5 cm, longueur du canon 20,0 cm, calibre 19,0 mm (No de l’inventaire MHW 17380).

11a. Le fragment du canon du pistolet avec les signes du producteur du canon– Tallanor (Ripoll–Espagne), environ 1870.

11b. La vue de la serrure signée: BEKKER & RAUSCHER À VARSOVIE.

(Fot. M. Ciunkowicz 1–5, 10, 10a–10c, 12, 13;

G. Kułakowska 11, 11a, 11b; L. Okoński 7–9, 9a)

Przykładem znakomitej, mistrzowskiej, roboty, są wcześniej wspomniane dwie strzelby. Pierwsza, wykonana około 1845 r., dubeltówka kapiszonowa z inkrustowaną złotem (na listwie łączącej obie lufy) sygnaturą: „Bekker & Rauscher à Varsovie Faubourg de Cracovie N 390”. Łoże gładkie, zamki i okucia zdobione rytowanym ornamentem i nabijanymi (inkrustowanymi) złotem scenami myśliwskimi¹⁷.

Druga, to najwyższej klasy kapiszonowa, myśliwska dwururka. Spośród najlepszych jest prawdziwą

perłą, należała wszak do Aleksandra II i była częścią cesarskiego gabinetu broni.

Lufy z damastu, pokryte ornamentem koronkowym (inkrustowane złotem), z sygnaturą: „Becker & Rauscher à Varsovie”, powtórzoną na płytach (blachach) zamków. Łoże misternie rzeźbione. Okucia i zamki, zdobione rytowaniem i inkrustowanymi złotem scenkami myśliwskimi. Całość grawerował Karol Wister¹⁸. Uzupełnia strzelbę rogowa prochownica z aplikacją przedstawiającą scenę polowania na jelenia¹⁹. Dorównujące pięknem i elegancją opisaną broni, jest drewniane puzdro do niej. Z zewnątrz inkrustowane złotym, ażurowym ornamentem (fot. 7). Na wewnętrznej części wieka wklejona jest plakietka (fot. 8) z drukowaną ozdobnie (trójjęzyczną — polską, rosyjską i francuską) informacją producenta. Ten niezwykle wytworny komplet, wykonany został w roku 1840.

Pomimo niezaprzeczalnej jakości i dużej popularności jaką w ówczesnym czasie zdobyła sobie broń spółki „Bekker i Rauscher”, niewiele jej spotkać możemy w europejskich muzeach.

Poza dwoma wymienionymi egzemplarzami broni długiej, jeszcze jedna dubeltówka tej firmy, znajduje się w zbiorach Ermitażu. Wykonana w latach 1840–1850 i opatrzona sygnaturą: „Bekker & Rauscher àVARSOVIE (nr inw. Z.O.125). Jest tu także para pistoletów kapiszonowych, sygnowanych: „BEKKER & RAUSCHER À VARSOVIE”, wykonanych w latach 1850–1855 (nr inw. Z.O.363) (fot. 9, 9a).

Nadto, Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie posiada w swojej kolekcji pistolet kapiszonowy, dwulufowy (fot. 10), wykonany w latach 1840–1850 i sygnowany: „BEKKER & RAUSCHER À VARSOVIE” (nr inw. M.W.P. 2300).

Ostatnim obiektem znajdującym się w zbiorach państwowych, jest pistolet kapiszonowy (fot. 11), wykonany ok. 1850 r., sygnowany „BEKKER & RAUSCHER À VARSOVIE”, stanowiący własność Muzeum Historycznego m.st. Warszawy (nr inw. M.H.W. 17380)²⁰.

Po kilkunastu latach prosperity (przed rokiem 1854), ta wielce zaśluzona dla Warszawy i kraju spółka rusznikarska, została rozwiązana. Bracia, Karol i Juliusz Bekkerowie spłacając Fryderyka Rauschera, przejęli zakład na własność.

W miejsce poprzedniej, powstała wówczas nowa firma pod nazwą „C. i J. Bekker”. Pod tym właśnie szyldem, niemal niezmienionym istniała do końca XIX stulecia²¹.

Przypisy

1. Taryfa domów miasta Warszawy i przedmieścia Pragi z wieloma użytecznymi informacjami..., Warszawa 1844, nakład i druk J. Unger.

2. Skorowidz mieszkańców miasta Warszawy z przedmieściami na rok 1854. Warszawa 1854.

3. W. Dzierżanowski, Przewodnik Warszawski informacyjno adresowy. Warszawa 1869; 1870.

4. Kalendarzyk informacyjny na rok 1839. Warszawa 1839; 1840, wyd. J. Kaczanowski; J. Unger, Kalendarz warszawski 1854. Warszawa 1854.

5. *ibid.*, Jedna z pierwszych reklam warszawskiej firmy rusznikarskiej „C. et J. Bekker”.

6. M. Chojnacki, Naczelnny Puszczarz Egidius Collette. „Arsenal” 1958 nr 3 s. 67–71. W artykule tym szabelnik

i rusznikarz warszawski E. Collette określony został jako „naczelnny puszkarz”.

7. „Gazeta Warszawska” 1817 nr 3-5.

8. Należy wspomnieć tu choćby o kilku wybitniejszych rusznikarzach warszawskich, którzy przybyli do stolicy na przełomie XVIII-XIX w., np. Jan Steincke, Carl (Karol) Dieckmann (Dükmann), Stokmann, Fryderyk (Friedrich) Rauscher czy Carl (Karol) Wagner oraz rodzinach: Collette’ów, czy Giebenhanów, Jungów, Zieglerów, Bekkerów...

9. A. Zahorski, *Uzbrojenie i przemysł zbrojeniowy w Powstaniu Kościuszkowskim*. Warszawa 1957 s. 143-187; St. Kobielski, *Polska broń — broń palna*. Warszawa 1975; W. Mavrodin, Wal. Mavrodin, *Iz istorii otecestviennogo oruzhija „Ruskaja wintowka”*. Leningrad 1984 s. 17-18; M. Chmielewski, *Cech ślusarski i puskarski w Warszawie w XVIII w.* Warszawa 1927.

10. Z. Stefańska, *Katalog zbiorów wiek XVIII, Muzeum Wojska Polskiego*. Warszawa 1960; M. Chojnacki, *Naczelnny Puszkarz Egidius Collette. „Arsenal” op. cit.*; B. Gembarzewski, *Wyroby platnerskie i rusznikarskie Collette’a w Warszawie. „Broń i Barwa” 1938 nr 1 s. 6-11*; Z. Jagodziński, R. Matuszewski, *Akt sprzedaży oddziału fabryki broni palnej i siecznej Egidiusza Collette’a z 1845 r. (Przyczynek do dziejów rusznikarstwa warszawskiego)*. „Muzealnictwo Wojskowe” t. 5 : 1992 s. 99-108; Z. Jagodziński, R. Matuszewski, *Giebenhanowie — rodzina rusznikarzy warszawskich z XVIII-XIX w. (Przyczynek do dziejów warszawskiego rzemiosła rusznikarskiego)*. „Przegląd dokumentacji zabytków” 1990 z. 1; R. Matuszewski, M. Siciński, *Najcenniejsze zabytki Muzeum Wojska Polskiego w latach 1965-1980*. „Muzealnictwo Wojskowe” t. 4 : 1985 s. 18-19.

Podziękowanie

Autor składa serdeczne podziękowania Panu prof. dr. Januszowi Durko oraz pozostałym osobom: Panom mgr. Antoniemu R. Chodyńskiemu, mgr. Wiesławowi Głęboc-

Zygmunt Jagodziński

„Bekker et Rauscher” la société varsovienne des arquebusiers de la première moitié de XIXème siècle

Les frères Charles Auguste et Jules Edouard Bekker étaient nés évangéliques à Poznań. En 1826 ils sont arrivés à Varsovie pour ouvrir dans le quartier Praga leur atelier de l’armurerie, petit pour le moment. Le patron de cette entreprise était l’aîné, le maître de corporation Charles Auguste (né le 30 VI 1805). Après quelques années, à peu près en 1830 l’atelier a été transmis au Faubourg de Cracovie no 391 (vis-à-vis de la place de Saxe). Il y recommencera son activité sous le signe de la „Fabrique de l’arme à feu”. D’abord les frères Bekker étaient les „retailleurs” typiques. Ses produits étaient composés des parties détachées importées des fabriques européennes renommées, surtout de la Belgique, la France et l’Angleterre. Comme l’atelier a été très bien organisé, la fabrique devenait de plus en plus grande. A la moitié de l’année 1837 Ch. Bekker a commencé à collaborer avec un arquebusier éminent, Frédéric Rauscher. On a, pour la deuxième fois, changé le nom de la firme „La Fabrique brevetée de l’Arme de Chasse de Bekker et Rauscher”...

11. Z okazji wystawy europejskiego oręża paradnego ze zbiorów Ermitażu Petersburskiego (odbyła się w roku 1991), wydany został katalog wystawy pod redakcją A. W. Soldatenki, *Europejski oręż paradny XVII-XIX wieku ze zbiorów Państwowego Ermitażu w Leningradzie*. „Polonika” 1991.

12. „Kurier Warszawski” 1887 nr 245; 248; E. Szulc, *Cmentarz Ewangelicko-Augsburski w Warszawie*. Warszawa 1989 s. 39-40.

13. APW, nr akt: 16421/1854 — Kancelaria notariusza Józefa Noskowskiego, *Akt sprzedaży posesji...*, którą Juliusz Bekker nabył od brata swego Karola Bekkera.

14. E. Szulc, *op. cit.*

15. APW, nr akt: 2302/1840 — Kancelaria notariusza Wojciecha Trojanowskiego, *Kontrakt spółki...*, zawarty między K. Bekkerem a Fryderykiem Rauscherem.

16. F. Miaskowski, *Rzut oka na wystawę płodów przemysłu krajowego w 1845*. „Biblioteka Warszawska” t. 4 : 1845.

17. Ermitaż Sankt Petersburski nr inw. Z.O. 85.

18. Ermitaż Sankt Petersburski nr inw. Z.O. 38.

19. Ermitaż Sankt Petersburski nr inw. Z.O. 6560.

20. *Der Neue Stöckel. Internationales Lexikon der Büchsenmacher, Handfeuerwaffen — Fabrikanten und Armbrustmacher von 1400-1900*. Projekt des Schweizerischen Waffeninstitutes Schloss Grandson, red Eugène Heer. Schwäbisch Hall 1979 t. 2 s. 1264.

21. Pełniejszy biogram firmy C. i J. Bekker znajdzie się w przygotowanym do druku słowniku w opracowaniu Z. Jagodzińskiego, *Słownik rusznikarzy na ziemiach polskich działających XVI-XIX w.*

kiemu, Pani mgr Rycie Kozłowskiej i Panu mgr. Romanowi Matuszewskiemu za uzyskaną dokumentację fotograficzną. Wdzięczny też jestem mojej żonie Annie, za pomoc i zaangażowanie przy pisaniu tego materiału.

Après deux ans et demi de la collaboration, en 1840 Charles Bekker et Frédéric Rauscher ont signé le contrat de leur société qui l’a rendue légale. En même temps on a employé un autre maître excellent en son métier — le graveur Charles Wister.

L’entreprise „Bekker et Rauscher” se développait avec succès. Il recevait toutes les commandes — à partir des pistolets de poche et de duel, jusqu’aux armes de chasse de haute qualité. La preuve de cette qualité sont deux médailles reçues pendant les expositions dans lesquelles la fabrique a pris part. En 1841, à Varsovie la firme s’est fait remarquer par une médaille de distinction. A l’exposition à Moscou en 1845 elle a déjà conquis la médaille d’or.

L’exposition suivante a eu lieu à Varsovie en 1845. Entre des participants éminents il y avait aussi quelques firmes arquebusières varsoviennes déjà connues. Les meilleurs étaient les entreprises d’Egidius Collette, de Jan Lewiński, et aussi de Bekker et Rauscher. Les armes de cette société se faisaient remarquer par l’élégance, étaient

